

Dr. BODOR ANDRÁS

A SZÁZADIK ÉVFOLYAM. A KERESZTÉNY MAGVETŐ TÖRTÉNETI ÚTJA

1861. elején Nagy Lajos tanár és kolozsvári lelkész házába - írja Jakab Elek - összegyűltek az iskola tanárai, lelkészek, egyházi tanácsosok, írók, tudósok, köztük Kriza János, Brassai Sámuel, Mikó Lőrinc, Kővári László, Berde Áron és elhatározták egy unitárius egyházi folyóirat, a Keresztény Magvető megindítását. Ez volt az első erdélyi egyházi folyóirat, melynek rövidebb-hosszabb megszakításokkal - sikerült a mai napig fennmaradnia, és ebben az évben jelenik meg a századik évfolyama. Tárgyköreinek sorrendje, a szerkesztőktől függően, változott ugyan, de tartalmilag mindig teológiai, filozófiai, történelmi, nevelési, jogi, irodalmi közléseket foglal magában.

A különféle írások tükrözik az unitarizmus történeti kialakulását, fejlődését, annak nehéz, gyakran üldöztetésekkel tele és fellendülő korszakait, intézményeit, iskoláit, vallásos egyesületeit, kapcsolatait a többi hazai felekezetekkel és a külföldi hitrokonokkal. Elmondható, hogy a folyóirat bemutatja az unitárius vallás és egyház minden fontosabb mozzanatát, elméleti, szellemi és gyakorlati megnyilvánulását.

A folyóirat története három időszakra osztható, amelyek kifejezik az illető korszak jellegzetességeit, vallásos irányzatait, érzésvilágát és hangulatát. Az első - 1861-1918 - az unitarizmusnak múlt század végi, e század eleji magabiztonságát, lendületét, felfelé ívelő optimizmusát, a liberalizmusnak szinte egész Európára kiterjedő térhódítását fogja át. Ebben az időszakban épült fel a kolozsvári kollégium új épülete, teljesedett ki a székelykeresztúri főgimnázium, új intézmények, egyesületek, anya- és leányegyházközségek jöttek létre. Ekkor rendezték meg az unitarizmus fennállásának 300. és Dávid Ferenc születésének 400. évfordulóját. Az előbbi készítette Kriza Jánost a jubileumi himnusz és ima megírására, az utóbbi jelentőségét Kanyaró Ferenc, Gál Kelemen, Ferencz József, Kozma Ferenc és mások értékelték.

A folyóiratnak ebben az időszakban Kriza János, Nagy Lajos, Buzogány Áron, Ferencz József, Kovácsi Antal, Simén Domokos, Péterfi Dénes, Gál Kelemen és Gálfi Lőrinc voltak a főszerkesztői. Munkatársai közül megemlíthjük Barabás Ábelt, Benczédi Gergelyt, Boros Györgyöt, Borbély Istvánt, Brassai Sámuel, Buzogány Áront, Csifó Salamont, Ferencz Józsefet, Gál Kelelent, Jakab Eleket, Kanyaró Ferencet, Kovács Jánost, Kőváry Lászlót, Kriza Jánost, Péterfi Dénest, Simén Domokost; a nem unitárius szerzők közül Gróf Kuún Géza vallástörténészt, a hunyadmegyei régészeti kutatások ismert támogatóját, a történész Szabó Károlyt és Szilágyi Sándort, az akkori erdélyi szellemi élet közismert személyiségeit.

A második korszak az 1922-től 1945-ig terjedő éveket öleli fel. Az első világháború után ráncokszöntő nehéz időkből a folyóirat három évig szünetelt. A közben megalakult Unitárius Irodalmi Társaság csakhamar elhatározta újraindítását. 1922 január havában Borbély István és Vári Albert szerkesztésében valóban ismét megjelent az 54. évfolyammal, és noha a tanulmányok, dolgozatok, beszédek a megszokott csapáson haladtak, ugyanakkor jól tükrözték a megváltozott körülmények nehézségeit. A folyóirat központi problémái: az egyház, a megmaradás,

az iskolák működésének biztosítása, teológiai, gazdasági és jogi kérdések, külföldi kapcsolatok, belföldi és külföldi egyházi élet, egyházi kiadványok lettek.

A szerkesztők 1924-ig Borbély István és Vári Albert, majd szerkesztőbizottságot hoztak létre (Ferenczy Géza és Kiss Elek bevonásával), míg 1929-től a szerkesztést Vári Albert vette át és "közmegelegedésre" végezte 1941-ig.

Mint érdekességet jegyezzük meg, hogy 1924-ben Borbély István szerkesztésében jelent meg a Keresztény Magvető mellékleteként az Erdélyi Irodalmi Szemle, melynek fő munkatársai: Bíró Vencel, Bitay Árpád, Buday Árpád, Csúri Bálint, György Lajos, Hirschler József, Kelemen Lajos, Kristóf György, Reményik Sándor, Tavaszy Sándor és Varga Béla volt. A munkatársak vallási hovatartozását vizsgálva, úgy tekinthetjük, hogy az Erdélyi Irodalmi Szemle volt az első, - akkor még nem használt, mai szóval élve "ökumenikus" - felekezeti közötti megnyilvánulás az irodalom terén, amelynek jelentőségét Nagy Géza a következőképpen értékelte: "Az Erdélyi Irodalmi Szemle ... a nemzetiségi tudományos élet megindítása, a hazai bibliográfiának megteremtése, célkitűzés és eredményes kapunyitás a román nép és kultúra felé, valamint nevelésügyünk két igen lényeges területének, az időszaki sajtónak és a meginduló tankönyvkiadásnak figyelemmel kísérése...".

A második időszakában a Keresztény Magvető sok értékes munkatárssal gyarapodott. A korábbiak mellett megemlíthetjük Tóth Györgyöt, Kiss Eleket, Kovács Lajost, Szent-Iványi Sándort, Varga Bélát, P. Szentmártoni Kálmánt; a nem unitáriusok közül Márki Sándort, Ravasz Lászlót, Kristóf Györgyöt, Vásárhelyi Jánost; a külföldiek közül Earl Morse Wilburt.

Az utolsó időszak, hosszabb szünet után, 1971-től napjainkig tart, vagyis a századik évfolyamig. Ez 1990-ig a szigorú "cenzúrázás" korszaka, amikor a szerkesztőknek és a munkatársaknak minden szót, minden mondatot mérlegelniük kellett és a témák megválasztásában alapos körültekintésre volt szükségük. A szerkesztőség sohasem tudhatta, melyik tanulmányt, beszédet, cikket utasítják el, teszik szükségessé átdolgozását. Ennek ellenére megállapítható, hogy a szerkesztő bizottság: dr. Kovács Lajos, dr. Erdő János, dr. Szabó Árpád, Szabó Dezső, dr. Rezi Elek, András György, Kovács István, Szász Ferenc mindig megtartotta a megfelelő mértéket.

E körülmények ellenére a folyóirat színvonala nem csökkent, és sok értékes tanulmányt, cikket, a lelkészeknek gyakorlati segítséget nyújtó teológiai dolgozatot, egyházi beszédet közölt. A korábbi munkatársak nagy része a hosszú szünet alatt eltávozott az élők sorából, de az újonnan jöttek mellett a régiek közül is maradtak néhányan, akik a korábbi odaadással szolgálták a lapot. Különösen értékesnek tartjuk a 77. évfolyam (1971) 1-2. számát, amely az unitárius egyház megalapításának 400. évfordulója alkalmából tartott nagyszabású ünnepség anyagát közli; továbbá a 78. évfolyam 2-3. számát, amely az új püspök, dr. Kovács Lajos beiktatásával kapcsolatos írásokat közli és végül a 85. évfolyamot, ez tartalmazza a Dávid Ferenc halálának 400. évfordulója alkalmából írt tudományos cikkeket, megemlékezéseket és beszédeket.

A szerzők közül ebben az időszakban a legtöbb tanulmányt, cikket, ismeretést közölték: dr. Kovács Lajos, dr. Erdő János, dr. Szabó Árpád, Binder (Sebesi) Pál, Gellérd Imre, Mikó Imre, Kovács István, dr. Molnár István, dr. Gaal György, Szász Ferenc, Simén Domokos, dr. Rezi Elek.

Az elmondottakból megállapítható, hogy a Keresztény Magvető eddig megjelent száz évfolyama az erdélyi unitárius gondolat és élet egyik értékes történeti dokumentuma, mert valóra váltotta az alapítók célkitűzéseit, és külön színt képvisel nemcsak az erdélyi, hanem az egész keresztény egyházi irodalomban és kultúrában.

A századik évfolyam megjelenése alkalmából kifejezve őszinte elismerésünket, további eredményes és áldásos munkát kívánunk a szerkesztőknek és támogatásukat kérve szeretettel köszöntjük az olvasókat.

KEDEI MÓZES

2

TE KIBEN BÍZOL?

Nem is lehetne ennél vallatóbb kérdést feltenni, mert ha őszintén akarok felelni, fel kell tárjam egész benső valómat, világlátásomat.

1. Az unitárius ifjú kiben bízhatik? Először is Istenben, a mi Atyánkban. Mi unitáriusok Isten oszthatatlan egységét valljuk, ez a teológiánk tengelytétele, vallásunk alfája és omegája. Istennel kapcsolatban tegyük fel a következő kérdéseket: Mi Isten lényege? Ki Isten? Milyen az Isten?

Mi Isten lényege? Isten lényegét sokan és sokféleképpen próbálták körülírni, meghatározni. Mondhatjuk, hogy Isten igazság és szeretet. Mondhatjuk, hogy Isten energia, mely betölti a világmindenséget. Mondhatjuk, hogy Isten az élet forrása, sőt, hogy Isten maga az élet. Paul Tillich úgy határozta meg, hogy Isten "létezésünk" alapja. Kiemelte Isten transzcendens vonását, de hozzátette, hogy Ő csak a közvetlen tapasztalaton keresztül ismerhető meg. Spinoza azonosította Istent a természettel. Martin Buber azt tanította, hogy Isten a határtalan abszolút "Te", akihez intézzük imádságunkat. A legtalálhatóbb meghatározást Jézus adta: "Az Isten lélek: és akik őt imádják, szükség, hogy lélekben és igazságban imádják". (Jn 4,24)

Ki Isten? Isten a világ teremtője, ezt vallja a Biblia is, mely úgy írja le a világ teremtését, ahogy azt az akkori kor embere elképzelte. Nem a leírás hogyanja a lényeges, hanem az igazság, amit ez a történet magában rejt: a világ Istentől nyerte létezését. Ezért a világegyetem jóindulatú és barátságos, mert Isten jóságából született.

Isten nemcsak teremtőnk, de szerető, gondviselő Atyánk is, aki szeretetével a bölcsőtől a koporsóig kíséri életünket. Amikor ezt mondom, két kép jelenik meg előttem: a 23. zsoltár jó pásztor, aki ismeri egyenként juhait, tudja melyik a gyenge, a beteg, a segítségre szoruló. Zöld legelőkön eteti, csendes vizeknél itatja juhait. Jósága és szeretete kifogyhatatlan. A másik a tékozló fiú édesapja, aki csontra soványodott, lerongyolódott fiát karjaiba zárja, megcsókolja és visszafogadja szeretetébe.

Kisgyermek koromban korán megfigyeltem, hogy édesanyám soha nem aludt el imádság nélkül. Nagy és hatalmas lehet az Isten, ha édesanyám soha nem feledkezik meg róla, de jó is kell legyen, gondoltam, ha mindig meghallgatja a mi kérésünket. Zsenge gyermekként úgy képzeltem el Istent, mint egy meleg tekintetű nagy embert, aki kezébe fogja kezünket, hogy átvezessen minket az élet sűrű erdején.

Milyen nagyszerű érzés, ha elgondolom, hogy az én Atyám személyesen érdeklődik az én életem iránt. Milyen nagyszerű tudni azt, hogy Isten a világmindenség Istene, de ugyanakkor az én Atyám is, aki szeret engem, törődik velem, gondot visel rám.

Milyen az Isten? Isten jó. Amikor azt mondjuk, hogy Isten jó, egészen sajátos értelme van, többet fejez ki, mint amikor ezt a jelzőt az emberre alkal-